

štetna. Trebalo je odgovarajućim brojevima povezati riječi u tekstu i objašnjenja u napomenama.

Nakon tekstova, tj. prijevoda svih pet spisa s napomenama, slijedi pogovor o Gaju Juliju Cezaru (str. 435) u kojem Ton Smerdel upozna je čitaoca s tom zanimljivom ličnošću. Veoma je korisno što su navedene i misli antičkih pisaca o Cezaru (Ciceronove i Kvintilijanove) i stavovi kasnijih povjesničara i klasičnih filologa.

Na str. 443 nalazi se popis literature o Cezaru i njegovu životu. Nisu navedena samo naučna djela nego i djela pisaca koji su, ponese ni Cezarovom ličnošću, pisali svoja izvorna djela (Shakespeare, Voltaire i dr.).

Na str. 444 navodi se popis izdanja koja su poslužila T. Smerdelu pri prevođenju i popis kratica za citiranje Cezarovih djela. Slijedi tumač (str. 445) — abecednim redom protumačena su vlastita imena koja susrećemo u spisima, zatim brojni geografski pojmovi i ostali potrebni podaci. Jedinice su obrađene opširno, savjesno i mnogo će pomoći čitaocu.

Pri prevođenju vlastitih imena prevodilac se nastojao držati principa da se kao baza uzme čista osnova riječi, tako je Vercingetorig, Orgetorig (Cingetorigs na str. 202 vjerojatno je greška). Isto je tako i s imenima raznih galskih i germanskih plemena, napr. Aulerici (Aulerici), Karnuti (Carnutes), Nervi (Nervii) umjesto dosad uvriježenih imena: Aulerčani, Karnučani, Nervljani, kako nalazimo u prijevodu K. Raca i u Žepićevu Latinsko-hrvatskom rječniku (Školska knjiga 1972. priredio prof. Veljko Gortan). Težnja da se riječi grade od čiste osnove posve je opravdana, međutim trebalo bi onda dosljedno provesti taj princip kod svih imena plemenâ. Ostalo je, naime, Heduanici (Haedui), Helvecani (Helvetii), Numidani (Numides) i dr. Ima i malih nedosljednosti u transkribiranju latinskog „s“ između dva vokala u našem jeziku, napr. Luzitanija (Lusitania), ali Pison (Piso), Kokosati (Cocosates).

Knjiga je ukusno opremljena, osim omotnice nema nikakvog likovnog materijala, što je možda nedostatak, jer bi koja slika ili geografska karta omogućila čitaocu da preglednije prati Cezarovo kretanje i pomogla da se ne izgubi u mnoštvu geografskih pojmova.

Ovo izdanje treba svakako najtoplije pozdraviti jer svojom cjelovitošću, preglednošću i jasnoćom, te bogatstvom objašnjenja i podataka predstavlja knjigu koja može zainteresirati i širi krug čitalaca.

Olja Perić, Zagreb

ILIRET DHE ILIRIA TE AUTORET ANTIKE, Tiranë, 1965. 591 str. + 2 karte.

Iliri i Ilirija kod antičkih autora u izdanju Državnog univerziteta u Tirani (Institut za historiju i filologiju) obuhvaća prvi dio „izabranih izvora o historiji Albanije“, gdje su prevedeni oni pasusi grčkih i rimskih autora koji spominju direktno ili indirektno ilirska plemena i Iliriju (u predgovoru se ne precizira geografski položaj ondašnje Ilirije), sa raznih gledišta. Imena prevodilaca ovih pasusa se ne spominju direktno, ali u predgovoru redakcije se izražava zahvalnost za pomoć u prevođenju Sotiru Papahristu, Stefanu Priftiju, Henriku Lacaj i dr., koji su inače svoje prevodilačke sposobnosti za klasične jezike pokazali prevodeći na albanski i druga djela grčkih i rimskih autora.

U ovom djelu su grčki i rimski pisci koji pišu o Ilirima raspoređeni hronološki. O svakom se piscu daje najprije kratak životopis, njegov značaj u grčkoj odnosno rimskoj književnosti kao i njegov doprinos za izučavanje najranije historije Albanije odnosno Ilira i Ilirije, i onda slede pasusi njegovih djela, gdje se govori o Ilirima.

U predgovoru ovog voluminoznog djela kaže se da prve vijesti o ilirskim plemenima nalazimo u najranijim izvorima grčke književnosti, tj. kod Homera i Hesioda, koji paralelno sa arheološkim podacima predstavljaju izvore od najvećeg značaja za proučavanje ovog pitanja uopće, iako pitanje Ilira nije bilo proučavano kao zaseban predmet ni kod jednog grčko-rimskog autora. U predgovoru se takođe ističe činjenica da kod mnogih antičkih autora ima netočnih prikazivanja stvari budući da mnogi od njih govore o Ilirima u narativnoj formi gdje se priča o događajima koji su se odigrali desetak ili stotinu godina prije njihovih iznošenja.

Homer govori o Ilirima na više mjesta, osobito o učešću Pajonaca u trojanskom ratu, o njihovoj lokalizaciji i sl. A za Tesprote kaže da žive u Epiru. U ILIJADI se ilirska plemena spominju u ovim pjesmama: I, X, XVI, XVII, XXI, a u ODISEJI: XIV, XIX. Od Hesioda je preveden samo fragmenat 134. (Carmina), dok je Herodot preveden u obimnijoj mjeri. On je prvi antički autor koji upotrebljava izraz Illyrioi. Mnogi njegovi podaci o Ilirima se poklapaju sa arheološkim istraživanjima. Herodot piše o gradu Apoloniji, o nekim običajima starih Ilira, kojima izuzevši III knjigu u svim ostalim knjigama posvećuje jedno ili više poglavlja. U I. knjizi (196) sastavljači su učinili propust ne prevodeći „ovaj običaj“, koji su po Herodotu primjenili i Iliri. Tukidid govori o Ilirima manje od Herodota ograničavajući se uglavnom na građanski rat u Epidamnu god. 436. st. e. i učestvovanju Taulantijaca u tom ratu. U Tukididovoj „Istoriji“, Iliri i Ilirija se spominju u petnaest poglavlja I, II, i IV knjige. Isokrat i Demosten takođe pišu o Ilirima. Prvi govori o osvajanju Filipa II u Južnoj Iliriji a drugi se obraća ilirskim plemenima da se pridruže Grecima u borbi protiv makedonskog kralja, budući da se i njihova sloboda nalazila u opasnosti. Pseudo-Skilaks opisuje neke primorske krajeve Ilirije, gdje se spominju Tesproti, Liburni, Istri i dr. Aristotel govori o ilirskim plemenima u „Politici“ (II, IV, V.). Autor svjetske povijesti Polibije osobito lijepo opisuje rimsko-ilirske ratove, zatim piše o Teuti i Agronu i o drugim događajima vezanim za makedonsko-rimke ratove i to u ovim knj.: I, II, IV, III, V, VII, VIII, IX, X, XVIII, XX, XXI, XXIII, XXV, XXVII, XXVIII, XXIX, XXXII. Skimm i Apolodor spominju neka ilirska plemena samo uzgredno, a Varonovi podaci o obrađivanju zemlje u Epiru su vrlo važni. Kikeron spominje ilirska plemena u ovim djelima: *In M. Antonium Philippicæ*, *In Pisonem*, *Oratio pro P. Sextio*, *De provinciis consularibus*, *Oratio de aruspiciis responsum*. Od Kajsara su većim djelom prevedeni pasusi „*Gradanskog rata*, a Vergilije se dotiče ovog pitanja samo u III knj. Eneide i I. Georgike, dok Livije govori na više mjesta o njima i to u slijedećim knjigama svoga djela: VIII, X, XXII, XXIV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVIII, XXXIX, XL, XLI, XLIII, XLII, XLIV, XLV. Od ostalih autora navesti ću samo još neke knjige odnosno poglavlja koja su prevedena i uvrštena u ovo djelo. Diodor iz Sicilije: *Bibliotheca historica* (V, XI, XII, XIV, XV, XVI, XVIII, XIX, XX); Strabon: *Geographica* (I, II, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X), Lukan: *Pharsalia* (II, V, VI), V Paterkul: *Historiae Romanae* (I, II); Kurt; Ruf: *Historiae Alexandri Magni* (I, II, IV, VIII, IX); Plinije Stariji: *Naturalis historia* (II, III, IV, VII, VIII, XI, XII, XIII, XIV, XVI, XIX, XXI, XXIV, XXV, XXVI, XXXI, XXXIII, XXXV, XXXVII); Iulije Frontin: *Stratagematon* (II, III, IV); Takit: *Annales* (I, II, III, IV, VI, XVI); Svetonije: *De vitas caesarum* (I, II, III); Plutarh: *Vitae parallelae* (Pyrrhus); Arijan: *Alexandri anabasis* (I, II, III, VI, VII); Pausanija: *Descriptio Graeciae* (I, IV, V, VI, VIII, X); Apijan, *Historia Romana* (osobito *Illyrike*); Ptolemej: *Geographia* (II, III); Dion Casije: *Historia Romana* (I, XXXVIII, XLI, XLVII, LVIII, L, LIII, LVI, LIV, LV); Justin: *Epitoma historiarum Philippicarum Pompei Trogi* (VII, VIII, IX, XI, XII, XIII, XV, XVI, XVII, XVIII, XXIII, XXIV, XXVI, XXVII, XVIII, XXIII, XXIV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX); *Scriptores historiae Augustae* (IV, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXV, XXVI, XXVIII; XXX); Eutropije: *Breviarium ab Urbe condita* (II, III, IV, V, VI, VI, VII, IX, X), i dr.